

Nauki hrvaške zgodbe

I

Čeprav tega na Slovenskem ni vedno zdravo povedati na glas, sem bil dolgo velik občudovalec naše južne sosedo. Res sem vseskozi priznaval, da imeti takšno sosedo ni nekaj, kar bi si katera koli država zaželela za svoj rojstni dan, a sem se vendarle počutil del ti-stega ne ravno zanemarljivega toka v slovenski zgodovini, ki je onstran Kolpe vedno pogledoval s spoštovanjem. Eden bistvenih razlogov za to je bilo hrvaško ravnanje s preteklostjo, s tisto hudo oddaljeno in s tisto bližnjo. Ravno na omenjeni točki se mi je zdelo, da so med mojo in njihovo državo veliki prepadi. In čeravno je (k sreči) sorazmerno kmalu minilo tisto otroško (ali otroče) obdobje, ko sem Hrvatom in njihovi preteklosti lepil vse, kar je kdaj lezlo in šlo po hrvaških de-želah, začenši s strašnim preganjalcem krist-janov Dioklecijanom, ki je vendarle nesporno izhajal iz dalmatinskih krajev, sem si želel, da bi nekaj navdušenja nad minulostjo iz so-seščine preskočilo še k nam.

Seveda so prenekateri kamen k osupljivi-m razlikam v obeh prostorih narekemale ob-jektivne danosti. Neumno bi bilo reči, da se Hrvatje niso mogli zares ponášati z več otip-ljive "velike zgodovine", s tisočletno slavo trojnega kraljestva, resda že v predpotopnosti združenega s krono svetega Štefana, s sapo jemajočimi bani, ki so ničlikokrat kot za stavo namahali Turke, s starodavnimi ško-fijami in častitljivimi mesti. Vsega omenje-nega je bilo na Slovenskem (čisto zares) manj. A hkrati onkraj Kolpe niti v najtežjih časih uradne diktature proletariata niso scela za-padli sadomazohističnim fantazmam o lastni preteklosti zgolj kot o preteklosti podložni-

kov in hlapcev, kar je bilo na Slovenskem z blagoslovom najimenitnejših zgodovinarjev domala uradno povzdignjeno v dogmo. Tudi je tam vseskozi telo nekakšno osnovno ne-zaupanje do previdnostne vloge jugoslovan-ske države, ki jo je glasna manjšina v resni-ci navdušeno sprejela, v glavnem pa je vse-skozi prevladovala ocena velikega Mirosla-va Krleže, da se je hrvaška avstromadžarska stvarnost zvalila pod Karadjordjevičev pre-stol, kakor se pivovska steklenica zvali v sme-ti. Značilno je, da so se ob tem vprašanju po-gledi zagrizenega antiklerikalca Krleže bržko-ne staknili z onimi nadškofa Stepinca: kakor sta med prvo svetovno vojno oba goreče na-vijala za jugoslovansko državo, sta bila po njej nad njo oba razočarana. Celo med drugo sve-tovno vojno so hrvaški komunisti, predvsem oče sedanjega desničarskega predsedniškega kandidata Andrije Hebranga, povzročali te-žave s stalnim opozarjanjem na nujnost ohran-janja hrvaških posebnosti, kakršna je bila zahteva po ohranitvi šolskega verouka.

Za nameček je leta 1990 škarje in platno na Hrvaškem v roke prevzel Zgodovinar. Njegova preteklost najmlajšega generala ju-goslovanske komunistične armade, nekda-njega partizana in predstojnika inštituta za zgodovino delavskega gibanja nemara ni bila čisto netipična za voditelja demokratičnega preporoda v vzhodnoevropskem prostoru, kjer je veliko članov prej edinozveličavnih strank še pravočasno ugotovilo, da se njihov rok trajanja izteka, toda v svoji zavzetosti za slavno preteklost je presegal vse. In če za koga, potem lahko zanj rečemo, da je državo, ki ji je vladal z vedno bolj železno roko, resnično preoblikoval po svoji podobi. Pred očmi so-

sednje javnosti in pred našimi lastnimi očmi so znova vstali časi banov, grofov in palatinov iz svetoštefanskega časa, pojav, ki je večino tukajšnje srenje navdajal z občutji posmeha, norčevanja in večvrednosti, sam pa sem nanje vsaj v nekem obdobju gledal kot na uresničevanje tistega, kar bi si želel tudi za svojo pravkar prerojeno domovino. Stvari so se po vrhu dogajale tako rekoč pred mojim domačim pragom. Najpomembnejši se mi je že tedaj, ko marsikaterega pojma še nisem imel čisto razdelanega, dozdeval občutek, da je Tjudman tako rekoč administrativno in z enim zamahom odrezal polstoletno povojno preteklost Hrvaške kot nekakšno slepo črevo, ki ni peljalo nikamor, zato je bilo potrebno začeti tam, kjer se je začelo. Najbrž sem moral vsaj v obrisih slutiti, da za tem nenavadnim, toda fascinantnim procesom kljub vsemu ni samo z zgodovino prepojeni predsednikov um, da ga mora vsaj približno hkrati podpirati neko drugačno splošno doživljanje polpreteklosti, v katerem so ljudje ne oziraje se na paradoks, da so ob bok prvemu predsedniku samostojne države ali celo nadenj praviloma postavljali njegovega bližnjega kumrovškega rojaka, vendarle že prvo, kaj šele drugo jugoslovansko državo doživljali kot nekak prisilni jopič, v katerem še svojega jezika niso smeli poimenovati, ne da bi mu morali pritikati ime jezika v glavnem ne pretirano ljubljenih sosedov, in s katerim na telesu ni bilo prostora za narodne svetinje. Do kakšnega podobnega procesa tostran Kolpe do danes ni prišlo niti v omejenem obsegu in zdi se, da prepričanja o prevladujočih pozitivnih učinkih obeh velikih južnoslovanskih tvorb ne bo nikoli nič omajalo. Spričo povedanega je segal konsenz vsaj v hrvaški politični eliti bistveno dlje kot v slovenski. Če se je slednja uspela preriniti (mukoma ali ne, to vprašanje bržkone še ostaja odprto in ga v tem prispevku ne nameravam niti načenjati) samo do osamosvojitve in demokrati-

zacije, ki je bila izpeljana na izjemno blag način, se je glede Hrvaške vsaj v nekem trenutku lahko zazdelo, da je tudi spoznanje o napačnosti prejšnje polstoletne prehojene poti vsesplošno. Posledično je bilo uradno slovo od pretekle ikonografije in mitologije izvedeno relativno hitro in neboleče. Celó v izročilom medvojnega antifašizma najbolj zvestim okoljih, kot je denimo istrski Pulj, so se nekdanji spomeniki znašli v ropotarnici.

II

Hrvaški postkomunistični konsenz je relativno daleč segel vsaj še na dveh področjih. Prvo področje je bilo vprašanje vloge katoliške Cerkve, kjer so razlike med nekdanjima severnima jugoslovanskima republikama spet močno izstopile, drugo področje je bilo ocenjevanje ne samo povojnega, marveč tudi medvojnega dogajanja. In čeprav je bila hrvaška nepartizanska in nekomunistična zgodba obremenjena z neprimerno težjo hipoteko kot slovenska, ki je imela neprijazen obraz brutalnega uničevanja Judov (ki je bilo ob nemškem v tem obsegu edino samoniklo) in Srbov, je vsaj iz dveh razlogov v širokih krogih postala precej sprejemljivejša. Najprej so Hrvatje zaradi opisanega dojemanja Jugoslavije v njej lahko videli popravek napake iz leta 1918, nato pa tudi uresničitev sanj o neodvisni državi v precej razbohotenih mejah, čeprav je bila ta neodvisnost precej navidezna in so nekatera s hrvaško zgodovino najbolj povezana ozemlja ostala zunaj. Tisto, kar je zanimivo, je, da je tudi glede te kočljive tematike prevladalo neko osnovno soglasje. Ki ni zajemalo zgolj že same po sebi vsaj od začetka izrazito raznorodne vladajoče stranke, marveč tudi večino opozicijskih strank in celo posamezne vidne člane naslednice komunistične stranke. Morda je bilo to tem lažje, ker so hrvaški nasprotniki v novi, to pot domovinski vojni, vsaj od začetka pridno mahnili s komunistično ikonografijo medvojnega

obdobja in druge Jugoslavije, preden so začele na njeno mesto vse bolj stopati bolj arhaične prvine.

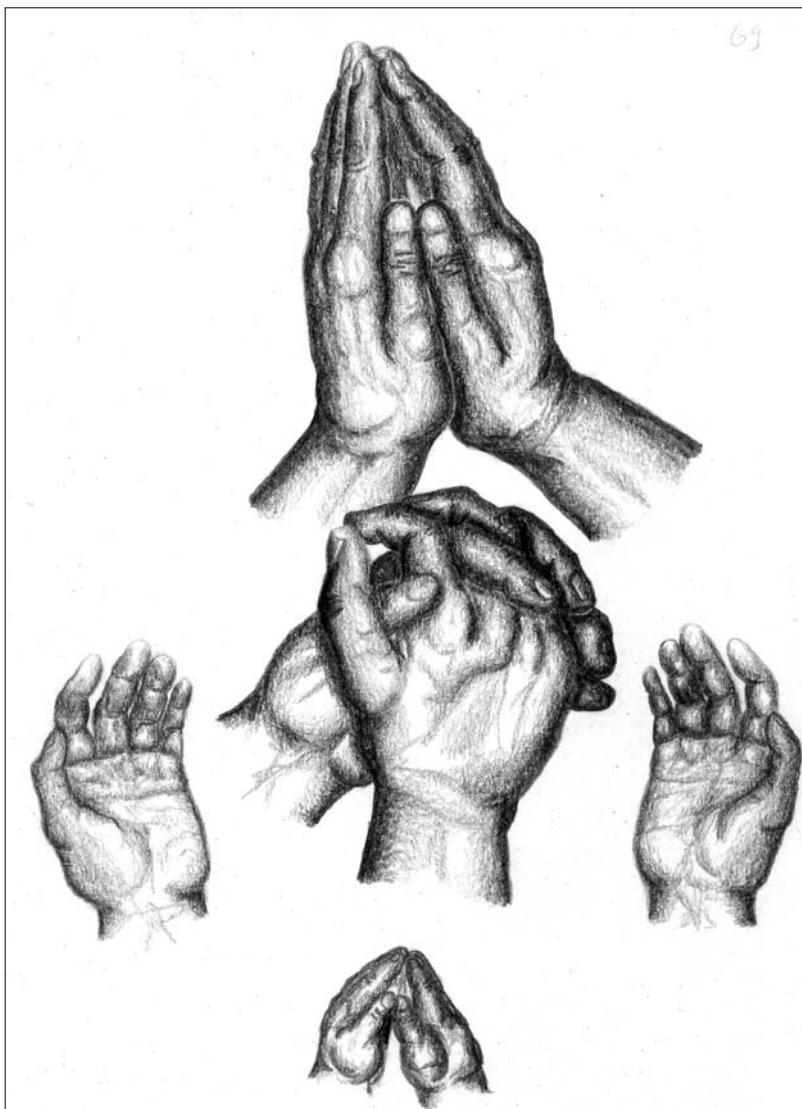
Niti smrt prvega hrvaškega predsednika in sprememba oblasti nista prinesli tozadevnega preloma. Če se je takoj na začetku utegnilo zdeti, da bi se lahko plošča obrnila, so bili dejanski premiki skromni in večinoma niso bistveno presegali retoričnih domislic novega predsednika. Odpadli so samo nekateri ostri robovi, zadevajoči odnos do največjih ekscesov Neodvisne države Hrvaške. Ko se je prej dominantna HDZ za nameček že dobro leto po volilnem porazu pobrala na lokalni ravni in se v manj kot štirih letih vrnila na oblast tudi na državni, se je sploh zdelo, da bo Hrvaška ostala nekak konservativni otok sredi Evrope, ki je znal najti primeren odnos do lastne polpreteklosti in jasno povedati, da je bil precejšen del medvojnega in povojnega dogajanja huda strapot. Ni mi težko priznati, da sem vsaj sam gojil tovrstne predstave, hkrati pa ob nepremagljivi vkopanosti večine slovenske javnosti na okope prej monopolne mitologije z zavistjo pogledoval k sosedom. Česar me še zdaj ni sram.

III

Vendar so se v zadnjem času namnožila znamenja, da najdeno ravnotežje, ki se je simbolično odrazilo v dvojnem poimenovanju zagrebskega Trga žrtev fašizma in v katerem sem vsaj sam gledal enega največjih dosežkov gotovo v marsičem ne posrečene vladavine zgodovinarja Tudjmana, poka po šivih. Mlademu predsedniku socialdemokratov, naslednikov bivših komunistov, se je sicer še zdelo vredno porovati v Pliberk, simbolno središče hrvaške povojne tragedije (oziroma križevega pota, kot ga imenujejo), in nekaj časa sta svoj prihod vred z njim s fanfarami napovedovala tudi oče in sin Goldstein kot predstavnika judovske skupnosti. Toda sicer se je stvar odvijala drugače. Če Račanova vlada zadev še

ni bistveno predrugačila, se je v drugem obdobju hadezejevske oblasti vse bolj dogajalo, da je pridobival pojem antifašizem tisti pomen, ki ga ima v glavnem (še vedno) pri nas. Ne le, da se pogosto ekskluzivno navezuje le na komunistične in v okviru NOB-ja organizirane antifašiste, marveč hkrati prevladuje mnenje, da ni le vse, kar je antifašistično, nujno že neoporečno in absolutno dobro, ampak da je takšno tudi vse, kar je kdaj storil kak antifašist, celo če se ni neposredno bojeval proti fašizmu (katerega opredelitev se da sicer zelo elastično raztegniti, v čemer so pravi mojstri nekateri slovenski sociologi, ne oziraje se na resničnost ali namišljenost povezav vsakokratnega "fašizma" z zgodovinskim pa je pridobitev takšne nalepke kajpak stigmatizacija, ki jo je zelo težko sprati). V glasni in izključujoči rehabilitaciji tega koncepta, za katerega smo neuki navdušenci nad "hrvaško zgodbo" računali, da se onstran Kolpe ne more več reinkarnirati, je od nekdanj, pravzaprav že od svojega razhoda s Tudjmanom, prednjačil sedanji hrvaški predsednik Stjepan Mesić.

Ni presenetljivo, da je prav na njegovem zelniku zrasla domislica, po kateri je bil neuspeh še enega Tudjmanovega projekta dokončno na dlani. Značilno in povedno je, da je bila domislica vsaj posredno povezana z odkritjem grozodejstev Hude jame, ki je vsaj za hip zacementirane paradigme o zgodovini zamajalo tudi tostran Kolpe. Očitno si je Mesić zadal za cilj, povedati ob zadnjem nastopu v Jasenovcu v moči predsedniške funkcije nekaj še posebno udarnega, nesporno pa je - kakor ob vsakem svojem nastopu - jahal tudi na valovih prevladujočega javnega razpoloženja, ki ga zna neverjetno dobro oceniti. Podal je nič več in nič manj kot predlog, kako reševati pereče zagate z medvojno in povojno polpreteklostjo. V oči nam padeta predvsem dve domisllici. Prvič, ljudje so desetletja hodili mimo jam, za katere so vsi vedeli, da v njih

Petra Hulicius-Mack: Krog molitve

ležijo gore pobitih, pa se ni nihče vznemirjal, zato ni razloga, da ne bi bilo tako tudi v prihodnje. Drugič, v belem demokratičnem svetu pač ni navada, da bi odkopavali trupla tistih, ki so se med vojno vihro znašli na napačni strani. (Potemtakem imajo pravico do groba in spomina samo tisti na takšni ali drugačni "pravi" strani.)

Izjavi ne kažeta samo dobro znane predsednikove duhovne revščine, s katero je za

kakšno stopničko prekosil celo - vsaj na tej točki - podobno duhovno revnega slovenskega kolega, temveč nujno sprožata vprašanje, kako je kaj takega dvajset let po razpadu Jugoslavije in sesutju komunističnega enoumja mogoče, in to na Hrvaškem, kjer naj bi bile te stvari urejene. Vprašanje je še zlasti smiselno, ker je dal šef hrvaške države s svojimi nadaljnjimi potezami jasno vedeti, da ni šlo za naključje. Očitno je bila javnost priprav-

ljena na odprtje vseh front za ponovno interpretacijo zgodovine. Najprej se je v svojem znanem populističnem slogu pridušal, da je treba nujno zagotoviti izvolitev anti-fašista (kajpak v zgoraj opisanem pomenu) za njegovega naslednika (na kar mu je hvarski škof Slobodan Štambuk podobno neinteligentno odgovoril, da bi moral biti naslednji predsednik katoličan), nato pa se je tik pred velikim šmarnom spravil še na križe, kar na gosto posejane po hrvaških javnih ustanovah. Po nekaj poprejšnjih kratkih stikih, od katerih je bil zadnji z vojaškim škofom pred parlamentarnimi volitvami leta 2007, je pač dozorel čas za obračun še z na Hrvaškem še vedno precej čislano Cerkvijo. (Kar štejem Mesiću v dobro, je, da je za svojo idejo o križih neocvetličeno povedal tudi papežu med obiskom v Vatikanu in zadeve ni skušal naslikati kot kak nesporazum. Če je verjeti hrvaškim medijem, je pontifeks na njegove predloge zgolj boječe pripomnil, da bi bilo morda dobro upoštevati tudi tradicijo.)

Razlogov za spremembo klime je lahko več. Osebnostno težo pripisujem naravi Tudjmanove različice 'pomirdbe', kot Hrvatje rečejo spravi. In izkaže se, da je bila ta narava kljub impresivnemu videzu znotraj gnila. Zato niti ni mogla preživeti dveh desetletij. Šlo je za navidezno logičen zgodovinarjev premislek. V valu nacionalističnega navdušenja na začetku devetdesetih vsaj v hrvaških razmerah kakopak ni bilo misliti na kakršno koli ohranjanje mitološkega aparata razpadlega sistema in njegove države. Kar so takrat priznavali še dočerajšnji vojaki prej vladajoče stranke, ki so se množično zatekli pod okrilje novega velikega Zagorca. Tudi Mesić je bil takrat "na liniji". Nemara prav zaradi takih sopotnikov, ki jih je bilo največ kar znotraj Hrvaške demokratične skupnosti, je bila potrebna še druga plat pravne medalje. Nekdanji verniki so se odrekli svoji cerkvi in njenim svetnikom in sprejeli man-

tro, da je bilo v bivšem sistemu in bivši državi načeloma vse slabo, zaradi česar je potrebno novo Hrvaško zgraditi na drugačnih zgodovinskih temeljih, ampak sočasno je bilo le malo ali nič razprave o konkretnih povojnih zločinih in še manj o njihovih storilcih. Videti je bilo pač, da se da petdeset let zgodovine preprosto odmisлити. Seveda osamosvojitvena Hrvaška ni bila ne prva ne edina družba, ki se je odločila za tak eksperiment.

In kot vsak drug podoben se je tudi njen razbil ob skalah preprostega, toda velikokrat v debatah o zgodovini neupoštevane dejstva, da zgodovinskega dogajanja ne oblikujejo stilizirane figure ali lutke iz učbenikov s statičnimi lastnostmi in pogledi, temveč živi ljudje. Redko je zato mogoče potegniti neizbrisno ločnico med dobrimi in slabimi fanti, med volkovi in ovčami. Ravno to je bila vsebina Tudjmanovega eksperimenta, še prej seveda vsebina eksperimenta njegovih komunističnih predhodnikov. Prvi hrvaški predsednik in nova oblastna elita nista storila drugega, kot da sta eno armado kositrnih vojakov, kakršne v zgodovini nikoli ni bilo, zamenjala z drugo, prejšnjo garnituro pa poslala v puščavo. V negotovih časih se je rešitve oprijelo nemajhno število pripadnikov stare elite, da bi si zagotovili preživetje. Še kako zadovoljni so bili s tem, da kositrni vojaki tudi v novi mitologiji niso imeli resničnih človeških obrazov.

Ko so jih z novimi odkritji o povojnih grozodejstvih - med drugim s Hudo jamo - začeli dobivati, je bilo zgodovinskega kompromisa ali "pomirdbe" za marsikoga konec. Nujno se je namreč moralo zastaviti tudi vprašanje, kdo je za te dogodke odgovoren in ali imajo ob žrtvah človeške obraze še njihovi rablji. V popreproščenih otročji predstavi o zgodovini to ni nujno, ker so bili denimo v naših berilih vsi esesovci enako grdi in vsi partizani enako simpatični. Za nameček se je izkazalo, da imajo rablji verjetno kar obraze

nekaterih vodilnih ljudi iz prvih osamosvojitvenih časov, saj naj bi se v medvojnih in prvih povojnih letih med drugimi zelo "odlikovala" hrvaški premier iz časa osamosvojitve in prvi hrvaški notranji minister. Vrsta neusmiljenih uresničevalcev idealov novega družbenega reda pa se ni ustavila niti pred kabinetom predsednika Mesića. V tej luči postanejo razumljivejši poskusi iz zadnjega leta, da bi se čas zavrtel nekako nazaj, v dobo, ko je bilo v zgodovinskih slikanicah prostora samo za kositrne vojake v eni vrsti uniform in ko je že sama izjava, da je kdo antifašist, zadoščala za pridobitev popolnega odpustka za nazaj in za naprej. Takšne težnje podpirata dve dodatni okoliščini. Prva je, da je bilo v Tudjmanovem obdobju dejansko kar nekaj pretiravanja, kar zadeva navdušenje nad Paveličevo marionetno medvojno tvorbo, zato vsi pozivi k deustašizaciji vsaj spočetka niso bili čisto neutemeljeni, čeravno je za njimi praviloma stala (in stoji) želja po vrnitvi izključnega sakralnega položaja partizanski mitologiji (za kar imajo, kot rečeno, mnogi zelo živ, osebno motiviran interes), čemur se občasno pridruži še nelagodje nad visokim javnim ugledom neke druge, nedavne domovinske vojne, ki je bila v veliki meri bojovana s simboli drugačne mitologije in zoper do včeraj povzdigovane simbole. Drugi dejavnik, ki ga ne gre podcenjevati, je ravno tako povezan z nikoli odsotnim človeškim obrazom zgodovine. Nedvomno so si snovalci nove Hrvaške prelahko predstavljali rezanje popkovine s preteklostjo, ko so meni nič tebi nič anatemizirali celotno skoraj petdesetletno obdobje. Spričo dejstva, da je večina državljanov v njem (še vedno) preživela večino življenja, se je marsikdo počutil, kot da bi bil s takim ravnanjem odrezan tudi sam. Nič čudnega torej, če so mnogi na Hrvaškem z olajšanjem sprejeli točo odlikovanj, s katero je predsednik Mesić pred koncem svojega mandata zasipal funkcionarje bivšega režima,

ker so v njegovem dejanju občutili celo kanec lastne rehabilitacije. Državna televizija pa je zajahala val spremenjenega javnega mnenja in postregla z obsežnim ciklom umetniško sicer ne čisto nekakovostnih partizanskih filmov. Med njimi s filmom, ki ga je posnel eden glavnih Tudjmanovih pribočnikov in danes samozvani "kardinal hrvaškega športa" Antun Vrdoljak.

IV

Kljub negotovim znamenjem bržkone vendarle ne gre pričakovati popolne vrnitve na točko nič. Se pa da v zadnjem odzivu uradne Cerkve na Hrvaškem na sporazum o morski meji s Slovenijo med drugim razbrati nekaj podobnega strahu, da se utegne omajati doslej le malo vprašljivi prestiž Cerkve med hrvaškim ljudstvom. Tudi v tej luči je moč razumeti docela populistično retoriko škofov, ki se - presenetljivo ali namerno - pokriva s populistično retoriko agnostičnega predsednika.

Kakšni bi lahko bili nauki zgoraj skicirane hrvaške zgodbe, kot sem jih obljubljal v naslovu, za tukajšnje zemljepisne širine? Najprej se je potrebno kajpak zavedati kljub vsemu dramatičnih razlik med obema sosednjima prostoroma. Zaradi konkretnih zgodovinskih okoliščin v Sloveniji zdaj že precej obsežno zgodovinarsko ubadanje s stranpotmi medvojnega in povojnega časa ni pripeljalo do skoraj nikakršnega epiloga v prevladujočih miselnih vzorcih, ki so se na Hrvaškem precej spremenili. Slovenski odnos do obeh Jugoslavij je, to lahko rečemo, bistveno manj zadržan kot hrvaški, kar je gotovo eden temeljnih razlogov za drugačno vrednotenje vojnega dogajanja, ki je sledilo prvi, in povojnih homatij, v katerih je nastajala druga Jugoslavija. Ker se slovenska predstava o lastni zgodovini pred nastankom Kraljevine SHS ne more trkati po prsih in opozarjati na stoletne lastne državne tvorbe in ker med drugo

svetovno vojno ravno tako lahko pokaže le na milejše ali ostrejšo okupacijske sisteme z le malo ali nič sledovi tudi najbolj marionetne državnosti, je humus za razraščanje mitov v vojni zmagovite strani o zmagi nad najmočnejšo svetovno armado in o osvoboditvi tisoč let stiskanega slovenskega življa še vedno izjemno ugoden. Posledično v slovenskem osamosvojitvenem paketu ob osamosvojitvi in demokratizaciji drugače kot na Hrvaškem ni bilo zajeto slovo od pretekle mitologije. In to se je do danes kljub novim zgodovinskim spoznanjem ni spremenilo. Lahko bi rekli, da je šele Huda jama, v kateri je množična smrt nasprotnikov od zmage pijanih povojnih oblastnikov prvič tudi v širši javnosti dobila človeško obličje, odprla zelo ozka vratca za ponovno prevetritev ustaljenih aksiomov. Zdi se mi, da je bil velik del te priložnosti že zapravljen.

In na tem mestu nam je lahko hrvaška izkušnja v pomoč. Zgovorno nas namreč uči, da je dojemanje zgodovine kot otroške slikanice, v kateri imajo vsi "naši" obrit obraz in vsi "njihovi" zamaščene črne brke, sicer velikokrat spodbudno, na dolgi rok pa nevzdržno. Nevarnost, da bi skušali prevladujoče mitologije, ki ima monopol že šest desetletij in več,

siti slednjo nevtralizirati po Tujdmanovem receptu, se pravi, zgolj z nereflektirano zamejnjo kulta, je še vedno precejšnja. Renesansa t. i. antifasizma na Hrvaškem jasno kaže majhen domet tovrstnega početja. Četudi razumemo jezo tistih, ki skozi desetletja niso mogli do besede, je vendarle bistveno preseganje vojaške logike v presojanju medvojnega in povojnega dogajanja. Vojak na bojišču najbrž mora biti, če naj opravlja svoje delo - ki nujno vključuje ubijanje soljudi - stoodstotno prepričan o tem, da so njegovi (ravno tako človeški) nasprotniki na drugi strani utelešeno zlo. Nobenega razloga pa ni, da bi borci iz tistega obdobja in njihove svojce, eni ene, drugi druge, na enak način presojali še skoraj sedem desetletij po dogodkih. In ko upravičeno pričakujem, da bodo zmagovita stran v tem tragičnem spopadu in njeni zagovorniki pomagala slednjič razgraditi svoj mitološki monopol (česarvno česa takega še nekaj časa ni realno pričakovati), se - tudi ob upoštevanju hrvaške zgodbe - hkrati nadejam, da se bodo vsi drugi zmožni pokloniti predvsem človeškemu obrazu žrtev in priznati tragičnost njihovega individualnega trpljenja, ne glede na to, kakšne brke bi jim radi narisali v svojih zgodovinskih slikanicah.